karmester

karmester.jpg [1]

A karmester (conductor) nagyobb zenekar [2]ok vezetõje, zenei igazgatója.
A mai karmesterség a 19. század folyamán alakult ki. Elõzményének tekinthetjük az énekmesterek, karvezetõk tempó [3]t diktáló kézjel [4]zéseit (15-16. század), vagy a késõbbi századokban a zenekarvezetõk munkáját, akik leggyakrabban valamilyen billentyûs hangszer [5] (csembaló [6], orgona [7], zongora [8]) mellõl, vagy elsõ hegedû [9]sként irányítottak (17-18. század).

Nevezetes dátuma a karmesterek történetének 1820, amikor Ludwig Spohr pálcát (baton) vett kezébe - ez egyébként egy hegedű vonó [10]ja volt - és azzal "ütötte" a taktus [11]t. A következő években rendkívül gyorsan fejlődött ez a szakma.
Az, hogy szükség van egy olyan emberre, aki kizárólag a zenekar irányításával foglalkozik, (azaz nem valamilyen hangszer mellől tartja egyben az előadást) több tényező együttes megjelenésének köszönhető.
A zenekar [2]ok létszáma megnőtt, az ekkoriban komponált zenekari művek - melyek elsősorban Beethoven szimfóniá [12]inak példáját követték - bonyolultabbá, összetettebbé váltak.
Az Európa-szerte utazó virtuóz [13]ok, mint Paganini, Liszt Ferenc, Thalberg igen magas művészi és technikai színvonalon muzsikáltak, mely a közönség részéről olyan elvárást teremtett, melynek megfelelni a régi együttes muzsikálási hagyomány szellemében már nem lehetett.
A közönség azt is elvárta, hogy egy-egy koncert [14] köthető legyen egy személyhez, akit dicsérni vagy szidni lehetett.

Igen sokáig a karmesterek egyben zeneszerzők is voltak (Mendelssohn, Berlioz, Wagner. Utóbbi kettő írásban is kifejtette vezényléssel kapcsolatos elképzeléseit.) Nagyon jelentős volt Liszt Ferenc karmesteri működése is.

Napjaink karmesterének munkáját három részfeladatra szokás osztani.
Egyrészt õ határozza meg a próbákon és az elõadásokon azt a tempót, melyhez minden muzsikus alkalmazkodik - ez az együttes játék legfontosabb alappillére.
Másrészt õ az, aki elõadói kérdésekben döntéseket hoz, azaz: meghatározza, hogy az eljátszandó mûnek milyen karaktere legyen, mit fejezzen ki, és egyes részletei hogyan kapcsolódjanak egymáshoz. Döntéseinek összességét nevezzük mûvészi interpretáció [15]nak. Az általa kijelölt cél érdekében mûvészi elképzeléseit végigviszi a próbákon és a koncerten.
Harmadrészt egy modern karmester részt vesz a zenekar körüli irányítási, adminisztratív feladatok ellátásában is. A modern karmesteri munka ezáltal kiegészül egyéb feladatokkal is, amit a mûvészeti vezetõ, zeneigazgató, vezetõ karmester, másod karmester és egyéb címek jelölhetnek.
►vezénylés [16]

A karmesternek elképesztő mennyiségű hang [17]ot és szólam [18]ot kell ismernie.
Például Brahms 1. szimfóniá [12]jának megnyitó ütem [19]e 50 hangjegy [20]et tartalmaz, melyet 100 hangszer [21] szólaltat meg egyszerre. És ez csak egy ütem az 1260 ütemes szimfóniából.

Egy-egy előadás kidolgozottsága a próbamunkától függ. Vannak végtelenül sokat próbáló karmesterek (mint Mengelberg vagy Celibidache), van, aki az előadásra tartalékolja energiáit.
A próbán követett stratégia is sokféle lehet. Van, aki végigjátssza a teljes darabot, és utólag visszatér a javítandó helyekhez, más, amint problémát érzékel, leállítja a zenélést, és a zenekar újra kezdi az adott helytől.
Van, aki teljesen kidolgozott elképzeléssel érkezik meg az első próbára, s van, aki hagyja folyamatosan alakulni a hangzás [22]t és a műről alkotott elképzelését. Bármilyen módszerrel folyik

a próba, alapvető fontosságú, hogy a karmester alapos, elemző módon ismerje a partitúrá [23]t, az adott zeneszerző és a kor stílus [24]át. Ismernie kell valamennyi zenekari hangszer tulajdonságát, játékmódját és e játék-mód alapvető szakkifejezéseit, hogy elképzeléseit az egyes hangszeresekkel meg tudja értetni.
A karmesterség a mai napig őrzi azt a tulajdonságát, mely elsősorban a közönség elvárásainak megfelelve alakult ki. Ez mára kiegészült azzal, hogy a koncerten a vezénylés már nem csak a zenekarnak szól, hanem a közönségnek is. A mozdulatok koreográfiá [25]ja felhívhatja egyes részletekre a közönség figyelmét, segít azonosulni a zenemű [26]vek érzelmi töltésével, egyfajta színpadi látvány, ami megkönnyíti a kapcsolatteremtést a passzív hallgatóság, valamint a zenekar és az elhangzó mű között.

1922-ben a Szovjetunióban Első Szimfonikus Együttes (Первый Симфонический Ансамбль) néven megalapítottak egy olyan zenekart, amelyben nem volt karmester. A marxizmus tanítása szerint ugyanis minden ember egyenlő, és nincs szükség olyanra, aki a többieknek dirigál. A zenekart egy bizottság felügyelte.

Jean-Baptiste Lully XIV. Lajos udvari zeneszerzője volt. Halálát az okozta, hogy hosszú karmesteri pálcájával megsértette a lábát, a seb elfertőződött és vérmérgezést kapott.

Herbert von Karajan (1908–1989) munkássága során 800 lemezfelvétel készült.

.
A karmester nagy kihívása: tökéletes harmóniát kell létrehoznia anélkül, hogy egy szót is szólna.
Itay Talgam hat 20. századi karmester módszerét ismerteti:

Forrás webcím: https://www.zenci.hu/szocikk/karmester

Hivatkozások:
[1] https://www.zenci.hu/sites/www.zenci.hu/files/kep/09/karmester.jpg
[2] https://www.zenci.hu/szocikk/zenekar
[3] https://www.zenci.hu/szocikk/tempo
[4] https://www.zenci.hu/szocikk/kezjel
[5] https://www.zenci.hu/szocikk/billentyus-hangszer
[6] https://www.zenci.hu/szocikk/csembalo
[7] https://www.zenci.hu/szocikk/orgona
[8] https://www.zenci.hu/szocikk/zongora
[9] https://www.zenci.hu/szocikk/hegedu
[10] https://www.zenci.hu/szocikk/vono
[11] https://www.zenci.hu/szocikk/taktus
[12] https://www.zenci.hu/szocikk/szimfonia
[13] https://www.zenci.hu/szocikk/virtuoz
[14] https://www.zenci.hu/szocikk/koncert
[15] https://www.zenci.hu/szocikk/interpretacio
[16] https://www.zenci.hu/szocikk/vezenyles
[17] https://www.zenci.hu/szocikk/hang
[18] https://www.zenci.hu/szocikk/szolam
[19] https://www.zenci.hu/szocikk/utem
[20] https://www.zenci.hu/szocikk/hangjegy
[21] https://www.zenci.hu/szocikk/hangszer
[22] https://www.zenci.hu/szocikk/hangzas
[23] https://www.zenci.hu/szocikk/partitura

[24] https://www.zenci.hu/szocikk/stilus
[25] https://www.zenci.hu/szocikk/koreografia
[26] https://www.zenci.hu/szocikk/zenemu